

Üzenet Kolozsvárról. Meglepődöm. Azt hittem, hogy erdélyi, barátaim rég elfeledtek. Tévedtem. S jólesik, hogy tévedtem, jólesik, hogy azért még vannak ebben az embertelen világban olyanok, akik számára a barátság jelent valamit.

Kötő József üzenetét hozzák Mátyás király szülővárosából. Kötő József ismert, megbecsült és nagy tiszteletnek örvendő közéleti személyiség Romániában (az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület elnöke, oktatási minisztériumi államtitkár). Nevét akkor is tisztelettel ejtették ki, amikor megismerkedtünk. A Kolozsvári Állami Magyar Színház igazgatója volt. Egy vészterhes, rendkívül összetett időben állt az erdélyi magyarság legrangosabb színházának az élén.

1990 januárjában hallottuk egymást először. Hallottuk, mondom, mert csak telefonon érintkeztünk, érintkezhattunk. Romániában még túlságosan is bonyolult volt a helyzet. A Ceaușescu bukását követő események még nem az ország stabilizálódását jelezték.

Jól emlékszem arra az első telefonbeszélgetésre. Kötő József úgy szólt hozzám, mintha ki tudja, mióta ismernénk egymást. Közvetlensége, szerénysége pillanatok alatt emberközelbe hozott bennünket, úgyhogy gyorsan megegyeztünk abban, hogy kapcsolatot teremtünk a két színház, az Újvidéki Színház és a Kolozsvári Állami Magyar Színház között. A súlyos helyzet ellenére.

Személyesen Budapesten találkoztunk először. A Vígszínházban vendégszerепelt a Kolozsvári Állami Magyar Színház. Kao Hszing-csien *A buszmegálló* című komikus lírai életképe került színre Tompa Gábor rendezésében (1990. február 21-én). A Vígszínház egyik öltözőjében várt rám. Nem ismerősként, hanem régi barátként üdvözölt. S úgy is beszélgettünk egymással. Mindent tudott az Újvidéki Színházról, Harag György előadásairól, azok visszhangjáról. Megbeszéltük, hogy már 1990 tavaszán a vajdaságiak vendégül látják a kolozsvári művészeket, az Újvidéki Színház pedig október közepén viszonzozza a vendégjátékot.

Felejthetetlen élményt jelentett számomra, és hiszem, hogy Kötő József számára is, a kolozsvári társulat érkezése és fellépése a „messzi” Vajdaságban. Nem tudnám megmondani, mit is éreztünk a két kisebbségi sorsban élő társulat találkozásakor, de biztos, hogy sohasem felejtjük el.

S megisméltődött mindez az Újvidéki Színház kolozsvári vendégjátéka alkalmával is. A magyar színjátszás bölcsőjében az újvidéki társulat Kosztolányi Dezső *Édes Anna* című regényének dramatizációját mutatta be. A regényt Harag György rendezte. Csodálatos volt, ahogyan a kolozsvári közönség fogadott bennünket.

Emlékezetes marad számunkra minden perc, amelyet Kötő Józseffel és a neves színház társulatának a tagjaival tölthettünk. Aztán már csak elvétve találkoztunk. Kötő József megvált a kolozsvári színháztól (annak vezetését Tompa Gábor vette át), és a későbbi évek folyamán, mint említettem, a közéletben vállalt nagyon fontos szerepet. Igaz, Kisvárdán, a Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválján még néhányszor találkoztunk. Újból és újból konstatáltuk, hogy változtatni kellene a fesztivál koncepcióján, arra kellene törekedni, hogy az a magyar színjátszás egészét felölelje, mert nem jó az, ha kettéosztjuk az egységesnek vallott magyar színjátszást (anyaországira és határon túlira).

A kilencvenes évek második felében már nem hozott össze a sors bennünket. De olvastam, hogy Kántor Lajossal megírták a huszadik század „kis” erdélyi színháztörténetét (*Magyar színház Erdélyben. 1919–1992*). Kötő József ebben a kiadványban adatokban gazdag tanulmányt írt az 1918–1944 közötti korszakról, táblázatok sorával fehéren-feketén bizonyítva a két világháború közötti időszak mély válságát, de igyekezett kitapintani a korszak színházi életének fő törekvéseit is.

Jólesett, hogy Kötő József nem törölt ki emlékezetéből, hogy számon tartja azokat, akikkel azokban a viharos esztendőben nemes, szép feladatok megvalósításán dolgozott. A napokban régi ismerősöm köszöntött rám az utcán. Jó ideje nem láttuk egymást. Érdeklődéssel vártam, hogy mond valamit magáról. Ezzel szemben minden előzetes bevezetés nélkül nekem szegezte a kérdést: „Érted te ezt?” Kérdőn néztem rá.

– Ezt az értelmetlen és szégyenteljes vádaskodást, sárdobálást, ezt a választások utáni rosszindulatú viszálykeltést? – hadarta szinte egy szuszra. Csodálkozó tekintetemet látva így folytatta.

– Hát nem olvasol újságot, nem hallgatod a rádiót, nézed a televíziót? Hát nem látod, hogy mi folyik itt körülöttünk, hogy most, amikor végre igazán össze kellene fognunk, amikor a nézetkülönbségeket, amelyek pártjaink közé szorultak, legalább most a szőnyeg alá kellene söpörnünk, és egyszer már közösen illene lépnünk! S ehelyett mi történik? Nyomorgatjuk egymást! Ujjal mutogatunk egymásra, persze nem valamiféle jóindulattól vezérelve, hanem ellenkezőleg, az állandóan viszályt szorgalmazóknak gyakran a gyűlölet határát súroló rosszindulatával.

Hallgatom. Valószínűleg meglepi, hogy nem úgy reagálok, ahogyan esetleg elvárta volna. Megdöbbenéssel, hitetlenkedéssel, mint aki kétségbe vonja a hallottakat. Sajnos a barátom monológjának

hitelességében nem lehet kételkedni. Napjaink realitása fogalmazódott meg benne.

Gondolataim elkalandoznak. Ötvenöt esztendővel ezelőtt egy ötödikes erdélyi gimnazista levelet írt román diáktársának. Többek között azt írta, hogy: „Fogjunk össze, barátaim, vessünk véget minden gyűlölködésnek, hogy jobb életünk legyen Erdélyben.” Sütő Andrásnak hívták azt az ötödikes gimnazistát (*Levél egy román diáktársamhoz*. 1945). S az a fiatal gimnazista azóta is írja a leveleket, már nemcsak román diáktársainak, hanem mindannyiunknak, akik itt élünk a Kárpát-medencében. Nemzettársait szeretné meggyőzni, hogy csak összefogással teremthetjük meg a jobb életünket, hogy ezt a viharfelhőktől terhes jelent nemzetet és embert megtartó jövő váltsa fel. Ezt az ilyen jövőt azonban csak mi magunk építhetjük fel, mert miként azt Sütő András mondja: „Ingyen jövőre pedig hiába várnánk. Amikor az ilyet osztogatták, nem voltunk az Isten közelében.”

Barátom már rég eltűnt az utca forgatagában. Egyedül maradtam gondolataimmal, az erdélyi gimnazista régen megfogalmazott, de a mai napig hozzánk érdemben el nem jutó üzenetével.

Hét Nap, 2000. december 27. 18.

